

מוזיאון (זכרון + יצירתיות) = שינוי חברתי

הכינוס ה-23 של איקו"ם בינ"ל, ריו דה ז'נירו, אוגוסט 2013

דו"ח על פעילות ICAMT

(International Committee of Architecture and Museum Techniques)

בנושא: בניית מוזיאונים ברי קיימא באזורים הטרופיים

15-12 אוגוסט 2013

ד"ר פנינה רוזנברג - היסטוריונית אמנות, אוצרת

מבוא

עיר האמנויות שבריו דה ז'נירו קומפלקס ארכיטקטוני חדשני, פרי יצירתו של הארכיטקט

הצרפתי כריסטטיאן דה פורטזאמפק
(Christian de Portzamparc), שאר

את כינוס איקו"ם 2013 ונחנך לא

מכבר, היווה את אחת הדוגמאות

המאלפות המאפיינות את תנופת

הבניה המואצת בנושאי

אמנות/מוזיאונים המאפיינת בשנים האחרונות את ברזיל. בצד שימוש בשפה עיצובית שונה, היוצרת דיאלוג עם המרחב ועם אופי המוזיאונים השונים, מתגברת יותר ויותר המגמה לבנות את המוזיאונים החדשים ולהתאים את אלו הקיימים לתפיסה האקולוגית הדוגלת בשימוש מושכל (מיחזור, חסכון באנרגיה וכו') במשאבים, ובהיותם ידידותיים לסביבה ו"למשתמש" כאחד.

על רקע תפיסת עולם זו, שמוצאת את ביטויה באופן אינטנסיבי בעולם הארכיטקטוני/מוזיאלי, עסקו ההרצאות והסדורים שהיו חלק מפעילות ICANT בכינוס, בשני נושאים עיקריים: המוזיאונים החדשים בברזיל והתאמתם ל"קוד" החברתי/אקולוגי ושינויים המתחייבים מקונצפציה זו הן במוזיאונים קיימים, שנבנו ככאלו והן במבנים (בתים פרטיים או מבני ציבור ותעשייה) שעברו הסבה למוזיאונים. לצד אלו התקיימו הרצאות מומחים בתחומים שונים כמו שימוש מושכל במשאבים כמו אנרגיה (חשמל, אור), על פי תפיסת העולם התופסת תאוצה בעולם המוזיאלי של המאה ה-21.

בשל ההקף הגדול של ההרצאות, שלעיתים חזרו על תפיסות/בעיות דומות והאתגרים הכרוכים בהם, בחרתי להתמקד במספר מוזיאונים, שהוצגו בהרצאות ובסדורים שבכינוס, בהם מגולמים עיקרי הנושאים החשובים שהועלו בכינוס.

האתגר שבבנית מוזיאונים : בין "מיחזור" מבנים קיימים לבניה במרחבים ריקים

MAR - מוזיאון לאמנות, ריו דה ז'נירו

(כיכר מאואה, Praça Mauá)

הארכיטקטית

קלאודיה קוטיניו,

שנמנית על צוות

משרד הארכיטקטים

ברנרדס+ז'קובסן,

שהיו אחראים על

בנית המוזיאון החדש,

שנפתח לציבור במרץ

מרץ 2013, עם מלאת 448 שנה לעיר ריו, הציגה בהרצאתה "פתרונות ארכיטקטיים 1", את

התוכנית המאתגרת והבעיות המורכבות שהיו בבנית המוזיאון. משך החודשים הספורים

שמאר פתוח לציבור, הוא הפך לאבן שואבת למספר הולך וגדל של מבקרים, הן בשל

התערוכות המוצגות בו והן בשל עיצובו החדשני והמרתק, שהאלמנט הארכיטקטוני שעל גגו,

קונה לעצמו מקום של כבוד כאחד האייקונים של העיר, לצד "הר הסוכר" ופסלו של ישו על

הר הקורקובדו.

יצירת זרימה שוטפת ודיאלוג בין חלקיו השונים של המבנה, המורכב משלושה מבנים קיימים

(שהיו כבר נטושים), שכל אחד מהם בעל אופי ארכיטקטוני שונה היו האתגר המרכזי שאיתו

התמודד צוות המשרד; אגף התצוגות של המוזיאון, בית ספר לאמנות "אסכולת המבט"

ומרחבים לבילוי בשעות הפנאי – הינם "עדכון" והחייאה של *ארמון דון חואן IV*, בנין מרשים

בעל אופי קלאסי מראשית המאה העשרים (1916-1918), בו ישבה המחלקה שפקחה על הנמל של ריו (הסמוך), *בנין המשטרה ומרחב התחנה המרכזית הישנה* משנות ה-40 של המאה ה-20, כשכל אחד מהם בנוי מחומרים שונים ומשתמש בשפה ארכיטקטונית אחרת. הארמון הפך לאולם התצוגות, כאשר אופיו האימפריאלי מתכתב עם מבני ציבור אחרים משמעותיים שבסביבתו במרכז העיר (כמו הספרייה הלאומית, התיאטרון הלאומי ועוד) ומרחביו הגדולים, משמשים במה מרהיבה לתצוגות המוזיאליות המתחלפות בו. בנין התחנה המרכזית, העשוי בסגנון הבניה המודרניסטית שאפיינה את התקופה, הניצב לצידו של הארמון, משמש לבית הספר לאמנות.

את השילוב בין שתי השפות האדריכליות השונות יצרו המתכננים באמצעות שני אלמנטים : מעבר פנימי ואלמנט איקונוגרפי חיצוני. לאחר שהמבקר הנכנס למתחם המוזיאון

רוכש כרטיס כניסה, הוא

מונחה לעלות במעלית

לקומה הרביעית של

"אסכולת המבט". שם הוא

מוצא את עצמו מתחת "גג"

מרחף, דמוי גל, המחובר

לבנין במספר עמודים

דקים, דבר המעצים את

תחושת הקלילות והציפה של הגג הגלי. המבקר צופה בנוף המפרץ של העיר ובנמל, שהיה השער היחיד (עד למאה העשרים) דרכו הגיעו, משך מאות בשנים, מארבע קצוות תבל, אלפי

המהגרים שבנו ויישבו את העיר. כשמבקר

פונה בגבו לאוקיינוס, הוא צופה במרכז

ההיסטורי של העיר, על מגוון מבניה –

המסחריים והציבוריים – שכיום הם שילוב

של מבנים קלאסיים ומודרניים. לאחר

המבט הפנורמי על העיר יורד המבקר לקומה מתחת, ובמסדרון מרוצף בלוחות עץ, המוטה כלפי מטה בזווית קלה, הוא עובר למתחם אולמי התצוגות, כשהמרחב במוזיאלי הראשון מציג לפניו תערוכה הקרויה: "ריו: נופים בבניה" – בה מוצגים מפרץ גואנאבארה, שהיה שער הכניסה היחיד לעיר עד למאה העשרים, את גלי ההגירה אליה, ומראות שונים נוספים של ריו, כפי שהונצחו על ידי מגוון אמנים, מקומיים וזרים, במהלך ארבע מאות שנות קיומה של ריו. כך למעשה נוצר דיאלוג בין מה שהמבקר ראה זה עתה במו עיניו ובין אותם נופים כפי שנקלטו בעיני האמנים על ציר הזמן.

יש לציין כי המעבר בין המפלס האחרון ליציאה מהמוזיאון מתבצע אף הוא במעבר זהה – דבר התורם לתחושה של זרימה מעגלית ומחזורית, וכל למרות שהמעברים עשויים בקווים ישרים – הקונצפציה המעגלית המטפורית מקיימת דיאלוג עם חללי התצוגה שעיצוב התערוכות בהן עשוי במעין מעגל.

כאמור לצד המעבר המקשר, בין המרחב הלימודי – מקום משכן "אסכולת המבט" (בנין

התחנה המרכזית) למרחב התצוגות (ארמון דון חואן), מעבר אותו המבקר עושה במו רגליו, קיים האלמנט האיקונוגרפי/עיצובי של הגג הגלי המרחף מעל שני הבנינים המאחד ביניהם, בלא שאחד יאבד מזוהתו הייחודית

לטובת האחר. למרות היות הגג גדול המידות (שטח: 1.650.000 מ"ר ; משקל: 800 טון) הוא מקנה תחושה של ציפה וקלילות. תחושה זו מתקבלת בשל העמודים הדקים התומכים בו ובשל צורתו הגלית, דימוי

סמלי/איקוני בעיר השוכנת על גדות האוקיינוס האטלנטי, ואשר המדרכות בה עשויות פסיפס אבנים שחור/לבן בצורת גלים. הגג התלוי הוא בו זמנית בעל איכות ממשית ומופשטת, קונקרטיט וסמלית, כשאופיו "הנזיל" והקליל, היוצר סימוציה של גלי ים, הינו פיוט ארכיטקטוני מרגש.

לצורך ביצוע המודל (מקלקר) פנה משרד הארכיטקטים לאחד מבתי הספר לסמבה בעיר, המתמתחים בעיצוב דימויים ענקיים לתהלוכות הקרנבל השנתי. שיתוף פעולה זה מייצג פן נוסף – מעורבות קהילתית – שהינו אחד אלמנטים שמאפיינים את בנית והתנהלות המוזיאון. שם המוזיאון **MAR** – הינו רב משמעי: לצד היותו מורכב מחלק מאותיות שמו בפורטוגלית – **Museu de Arte** פרושו גם: "ים". אין זה פלא, כי המוזיאון, הסמוך למפרץ, כלומר ליד הים, מתקשר במגוון רבדים, עם מקור החיים של ריו, ומסמל תנועה, התחדשות, חופש ומחזוריות אינסופית. אין ספור הדיאלוגים שהמוזיאון יוצר בין המבנים שממנו הוא מורכב ובין התוצר הסופי לסביבתו, מרמזים על פתיחות ופולורליזם, על התקדמות וקידמה תוך כיבוד רבדי המורשות השונות מהן מורכבת החברה הברזיאלית ותמוך הקשבה ויצירת דיאלוג מתמשך עם הנוף הייחודי של העיר, המכתיב לא מעט את אופי החיים בה.

חוף קופבנה

המוזיאון של המחר (Museu do Amanhã)

ריו דה ז'נירו

(מזח מאואה, Pier Mauá)

הארכיטקט ז'ק קאמלק, הציג

תוכניות מוזיאון מוזיאון המחר,

שעתיד להבנות לא הרחק

ממוזיאון MAR, ואשר בדומה לו

הינו מימוש אחד הפרויקטים

של קרן רוברטו מריניו

(Roberto Marinho

Foundation), קרן שנוסדה על ידי איל תקשורת שהיה הבעלים של עיתון וערוץ טלוויזיה פופולרי ביותר (GLOBO), וששמה לה כמטרה להעמיק ולהרחיב את החינוך, בכל הרמות בברזיל ולשמר ולטפח את המורשת המקומית, תוך מודעות ורגישות לסביבה ולמשאבי הטבע. הקרן, שבנתה בשנים האחרונות מספר מוזיאונים ייחודיים כמו "המוזיאון לשפה הפורטוגלית" (2006), השוכן בבנין משלהי המאה ה-19, ששימש קודם לכן כתחנת רכבת בסאו פאולו, ו"מוזיאון הכדורגל" (2008), שנבנה באיצטדיון באותה עיר, ועומדת לחנוך ב-2014 את "מוזיאון הדימוי והצליל" בקופקבנה, ריו דה ז'נירו – כשכל אלו הינם אלמנטים

משמעותיים ביותר במרקם

התרבותי/חברתי/הסטורי

בברזיל, עומדת בפני פרויקט

נועז וחדשני נוסף: מוזיאון

המחר.

מוזיאון המחר, אותו תכנן

הארכיטקט הספרדי הנודע

סנטיאגו קאלאטראוה, יהיה בגודל של 15.000 מ"ר, וישתרע על פני שטח של כ-30.000

מ"ר של מרחב ירוק במפרץ גואנאברה. מטרתו של הפרויקט היא לעשות שימוש מושכל באופן מירבי במשאבים הטבעיים של המרחב, לדוגמא: מי המפרץ ישמשו לוויסות הטמפרטורה של המוזיאון; גג המוזיאון, שיהיה מבנה פלדה גדול דמוי כנפיים, ישמש כקולט אנרגיה סולרית.

המבקר במוזיאון אמור לחוות חוויות בעלות אופי מדעי/אקולוגי – דבר שיביא אותו להרהר בדבר תפקידו של האדם ביחס לכדור הארץ בו הוא חי, תוך התייחסות למספר נקודות מרכזיות שעל פי החוקרים ישנו את עתיד העולם בעשרות השנים הקרובות כשינויי מזג אויר, גידול האוכלוסיה וההפחתה משמעותית של מערכות אקולוגיות, דבר המוצא ביטוי בכריתת יערות, הפחתה במספרם של צמחים שונים ואי השגחה על בעלי חיים בסכנת הכחדה. על למנוע זאת יש לקיים דיון משמעותי היום – כדי שיהיה למחר עתיד. הרצאתו של ז'ק קאמלק, "פתרונות ארכיטקטוניים 2" – יצרה דיאלוג מעניין עם זו של עמיתתו שהציגה את מזיאון ה-MAR. השניים, שלוקחים חלק בפרויקט הקרוי "פורטו מאראוויליה" (Porto Maravilha) – בנמל של ריו דה ז'נירו – שמטרתו רק לשמש מנוף ל"עירו דם" של חלק זה של העיר, כמרחב תרבותי/חברתי בעל אוריינטציה עדכנית. בעוד MAR מקיים דיון בשימוש/מחזור של מבנים מהעבר בהווה, תוך התייחסות לעתיד, הרי

שמוזיאון המחר, מחדד את הדיון ביחסי מוזיאון/עתיד האנושות וכדור הארץ; לכאורה מציגים שני המוזיאונים אתגרים ארכיטקטונים שונים: מוזיאון הבנוי ממספר מבנים קיימים למול מוזיאון הנבנה במרחב

ריק – אולם כפי שהשניים הציגו בדבריהם – אלו וגם אלו ביקשו לממש את החזון של המוזיאון הרלוונטי בהיותם קשובים למכלול האלמנטים האקולוגיים בתוכם הם פועלים, תוך רגישות ליחסי אדם-סביבה-מרחב, דבר העומד גם בתואם לתפיסת העולם של קרן רוברטו מריניו, העומדת מאחורי יוזמות מוזיאליות חלוציות אלו.

זכרון הגז: העבר תמיד נוכח, מוזיאון הגז, סאו פאולו

סילביה לנדאו הציגה את המוזיאון העוסק בהיסטוריה של הגז בברזיל משלהי המאה ה-19.

המוזיאון, שממוקם באזור מרכזי בסאו פאולו, במגוון מבנים ששימשו את חברת הגז מאז הווסדה – 1872 ועד ל-1974, ששוקמו, שופצו והוכשרו לתפקידם הנוכחי, כמכלול שהוא אתר מורשת חשוב וכציון דרך משמעותי בהתפתחותה של העיר שמנתה עשרות אלפי תושבים למגה מטרופולין בת 11 מליון איש שהיא כיום, תוך שימור הזכרון של היסטורית העיר.

בשונה מהתאגר שעמד בפני מתכנני MAR, שהתמודדו עם מבנים שונים אך ריקים, הרי שפרויקט זה שימר, לצורך הנחלת הידע בדבר תהליכי הפקת הגז, שימר בלוני הגז הענקיים

ששמשו לאחסונו, לצד מבנים וציוד ששימשו בייצור

של מקור אנרגיה זה. הארכיטקט, לואיז אנטוניו מניאיני, בבואו להתאמים את המבנה לפונקציה החדשה, שימר את המאפיינים הארכיטקטוניים המשמעותיים ביותר של המבנה המקורי, כדי

להציג את

נוכחות

וחשיבות הכרת העבר להבנת הווה והעתיד.

לצד החוויה המיידית שחווה המבקר בהתעמתו על

"הדבר האמיתי" מוצגים בתערוכה בוויטרינות שונות, תמונות קטעי וידאו ומודלים,

המשקפים היבטים שונים של ההיסטוריה של סאו פאולו, שבראשית דרכו נועד בראש

ובראשונה להאיר את רחובות העיר ב-200 פנסי רחוב, והיה לארוע משמעותי בהיסטוריה

החברתית/תרבותית/פולקלוריסטית של העיר, כפי שניתן למשל ללמוד מדמותו של מדליק הפנסים, שהחל בעבודתו מדי ערב בשעה 6 וחצי, והיה לאחת הדמויות האהובות. לצד

השימוש הראשוני, הנוסטלגי, בגז מוצגת ההתפתחות המואצת שלו במכלול שטחי החיים, כשההיסטוריה של הגז משקפת את ההיסטוריה של העיר ותושביה.

לסיכום, שלושה המוזיאונים שנסקרו כאן, MAR, מוזיאון המחר ומוזיאון הגז, למרות השוני באופיים ובארכיטקטורה שלהם – המציגים בדרכם הייחודית את התמודדותם עם הנושא האקולוגי והחשיבות שבשימוש מושכל במשאבי הטבע. הם משמשים דוגמא מעניינת לרבגוניות הנושאים העומדים בשנים האחרונות בליבת הדיון המוזיאלי בברזיל: שימור מורשת העבר תוך דיאלוג מתמיד עם ההווה והעתיד.

הארכיטקטים קלאודיה קוטיניו וז'ק קאמלק דנים בכינוס במזיאון MAR ומוזיאון המחר

האתגר: הסבת בית פרטי למוזיאון

במהלך הכינוס התקיימו שני מושבים במבנים פרטיים שהיו במהלך השנים למוזיאונים/מכוני מחקר. המדובר הוא ב"בית רוי ברבוזה" ו"מכון מוריירה סאלס" – שבריו דה ז'נירו, שם, לצד הסיור במקומות, הוצגו האתגרים הייחודיים לכל אחד מהם, בהתאמתם לפונקציה האחרת, השונה מזו שהיתה למבנה המקורי וכן לעדכוןם לדרישות האקולוגיות/מוזיאוליות העכשוויות.

קרן בית רוי ברבוזה, בוטפוגו,

ריו דה ז'נירו

(Foundation Casa de Rui

Barbosa, Botafogo)

המבנה האימפריאלי הממוקם בליבו של גן עשיר בצמחיה, שנבנה ב-1850, ושוכן ברובע בוטפוגו, אחד האזורים המסורתיים-העתיקים של העיר, בו התגוררו בני המעמד הגבוה, שימש משכנו של רוי ברבוזה דה אוליבירה (1849-1923), אחת הדמויות המשמעותיות ביותר בהסטוריה הפוליטית/חברתית/תרבותית של ברזיל של שלהי המאה ה-19 וראשית

המאה ה-20. ברבוצה, שהיה משפטן, דיפלומט, סופר ומדינאי. בגישתו הליברלית/הומניסטית הטביע את חותמו במאבקו הבלתי נלאה לביטול העבדות, דבר שבסיכומו של דבר ארע ב-1888.

הבית בבוטפוגו, שימש כמעון המשפחתי משנת 1895 ועד לפטירתו ב-1923. שנה לאחר

מכן רכשה הממשלה את המבנה, כולל הריהוט המהודר וכן את הספרייה (למעלה מ-30.000 ספרים) והארכיון העשירים של ברבוצה. ב-1930 נפתח המבנה לציבור והיה הבית הפרטי הראשון בברזיל

שהפך למוזיאון, כמחווה לתרומתו של ברבוצה לחברה. המבנה המשמש כיום כמוזיאון "קרן בית רוי ברבוצה" – בו מתקיימת פעילות מוזיאלית-פדגוגית עשירה ומגוונת, כשבאמצעות תצוגות, מחקרים ופרסומים הם מעלים למודעות הציבורית את חשיבות האינטגרציה

הקהילתית.

הבית, שחלק מחדריו משמרים את אופיים המקורי, על הריהוט והאביזרים השונים, משמשים כמקור לימוד והכרה אינטימיים עם העבר, עם ההיסטוריה חומרית, ועם דמות כל כך משמעותית כרוי

משתתפי הכינוס ב"בית רוי ברבוצה"

ברבוצה.

מטבע הדברים, שבמהלך השנים עבר המבנה הפרטי שינויים הן לצורך הכשרתו לפונקציה הציבורית, הן לצורך שימור האוספים הנדירים שלו (ספריה, ארכיון וכו') והן להתאימו למאה הנוכחית, עליהם עמדה קלאודיה קרבליו, ארכיטקטית של הבית, במהלך הסיור. אחד הדברים המשמעותיים היה יצירת מערכת מיזוג אויר, שלא רק תקל על המבקרים/חוקרים, אלא גם תסייע לשמר את האוספים, ביצירת מרחבים בעלי אקלים/לחות מבוקרים המתאימים להם. אחד האתגרים היה הטיפול בספריה עשירה ובמסמכים הארכיוניים, שניזוקו באקלים הטרופי של העיר, המאופיין במזג אויר חם מאוד, גשם ולחות גבוהה. הטיפול במערכות מיזוג האויר וביצירת אקלים נאות, נעשה תוך התחשבות מירבית

בארכיטקטורה של הבית, שחלקים ממנו עשויים עץ, תוך רצון לשמר את המורשת התרבותית-ארכיטקטונית ולהעבירה בשלמותה לדורות הבאים. העימות הקבוע והמתמשך בין הצורך/רצון לשמר את העבר

ולבין השימוש באלמנטים טכנולוגיים חדשניים המבקשים אף הם לקיים את אותה פונקציה, יצר אתגרים לא מעטים לצוות המוסד, איתם התמודדו ביצירתיות לא מבוטלת, כאשר הם מונחים על פי תפיסת העולם של כיבוד המורשת החשובה והצורך להנחילה בשלמותה לדורות הבאים.

לצד פעילות זו הוקמה בבית רוי ברבוזה, מעבדה שמטרתה לקיים שימר ושיקם שוטפים של העבודות על הנייר של הבית כמסמכים עתיקים, כתבי יד, ספרים ויצירות אמנות, כשחלק ניכר מהארכיון העשיר צולם במיקרופילם, כאמצעי זהירות ובמטרה לשאיר את המורשת בשלמותה.

מכון מוריירה סאלס, גביה, ריו דה ז'נירו

(Moreiera Salles Institute, IMS, Gavea)

למרות ש"מכון מוריירה
סאלס" (IMS), הינו
מוזיאון/מכון מחקר,
הממוקם במבנה ששימש
כבית משפחה פרטי,
בדומה ל"קרן בית רוי

ברברוזה", רבים ההבדלים ביניהם, הן מבחינה ארכיטקטונית, הן מבחינת הבעלות, הן מבחינת השינויים שעברו במטרה להכשירם לתפקידם הנוכחי.

"מכון מוריירה סאלס", שנוסד ב-1990, על ידי וואלטר מוריירה סאלס (1912-2001), שימש כבית המשפחה עד שהפך למכון ציבורי. וואלטר מוריירה סאלס, היה בנקאי ואיש עסקים מצליח, פוליטיקאי, ששימש כשגריר ברזיל בארה"ב בשנות 1950, ופילנתרופיסט, שתמך באמנות.

שטח הבית והגן בו הוא מצוי הוא בגודל 10.000 מ"ר, ונבנה, על פי הזמנת משפחת סאלס ב-1950, בסגנון המודרניסטי, שאיפיין את התקופה. הוא שוכן ברובע גביה (Gavea), בריו דה ז'נירו, מקום המאופיין בקרירות יחסית ובשפע צמחיה, ואשר היה מחוץ לעיר

באותם ימים, ושימש כמקום מגורי הבורגנות הגבוהה, שבקשה לעצמה מפלט מהמרחב הסואן של העיר ממזג האוויר הטרופי שלה.

הבית, שהיה למרחב ציבורי, הינו בעל שישה מרחבים נפרדים, כולל גלריות, אודיטוריום המשמש להקרנת סרטים, למופעים מוזיקליים ולהצגות תיאטרון, ספריה, מרחבי אחסון,

משרדים ובית קפה. למרות מורכבות המבנה, הוא שומר על מיזוג מעניין של מבנה ציבורי ומרחב פרטי, דבר המעניק לו איכות ייחודית.

שמואל טיטן, מהנהלת המכון, ומנהל הפרסומים של סניף המכון

בסאו פאולו, הציג במפגש את דרך התנהלות המוסד ואת מחלקותיו השונות. "מכון מוריירה סאלס" הינו מוסד פרטי, ללא מטרת רווח, כשהמשפחה לוקחת חלק בהחלטות, וביד נדיבה מאפשרת עצמאות לאנשי המקצוע האחראים עלהמחלקות השונות. שיתוף הפעולה התומך והנדיב תורם לא במעט להפיכת המקום לאחד ממוסדות התרבות/מחקר המרתקים. טיטן הציג את האופן בו הפך הבית, שב התגוררה המשפחה עד לשנות ה-80, למוסד ציבורי. רוב המרחבים הפרטיים הפכו לחללי תצוגה, ולמרחבי אחסון ועבודה, כשיחד עם זאת הוא משמר אלמנטים של "בית" – כמבנה חברתי, כמקום אינטגרטיבי של אמנויות שונות וכמעודד פעילויות בכל חתכי החברה.

סרג'יו בורגי,
אוצר, האחראי על
אוסף הצילום,
שכאמורהא
המשמעותי ביותר
במכון, הציג בפני
הנוכחים מספר
אספקטים של
אותה

טרנספורמציה. למרות שהמבנה, ששבנייתו הסתיימה כאמור ב-1950, כלל מיזוג אויר (בניגוד ל"בית רוי ברבוזה"), הרי שהוא לא ענה על הצרכים של מחלקתו – הן לגבי שמירת מרחב עם עם בקרת מפרטורה/לחות בגלריות, והן במחסני האוסף. לצורך זו הוכנסה מערכת מיזוג שעומדת בתואם לצרכים ולצורך אחסון האוסף שהלך וגדל, ונמנה היום על אחד החשובים במדינה, נבנה בשנת 2000 מחסן/ארכיון צילום, במבנה בן שלוש קומות הצמוד למוזיאון ובשטח של 600 מ"ר. התוספת נבנתה תוך הקשבה לארכטקטורת הקומפלקס כולו, כך שלמרות אופיו הפונקציונלי, הוא אינו פוגם במרקם הכולל. המעבדה שהוקמה בו, מתמודדת ביעילות עם תשלילים מראשית המאה, שחלקם ניזוקו במהלך השנים. הקף

האוסף שלו והאמצעים הרבים שעומדים לרשותו לשמרו ולשקמו, מאפשרים לו להוציא לאור פרסומים מקצועיים חשובים בתחום ולקיים תערוכות רבות בנושא.

טיטן הרחיב ודיווח כי המכון משמר, חוקר ומציג תחומי אמנות רבים ברזילאיים, לצד הצילום והקלונע הברזילאי כמו מוזיקה – הכולל בצד הקלטות, גם פרטיטורות, כתבי יד ועתונים וכתבי עת בנושא; ספרות- הכולל אוסף של כ-2800 כותרים של סופרים ברזילאיים וכן אלפי עבודות אמנות - ציור ורישום, פרי יצירתם ברזילאיים.

העיסוק במדיומים השונים, לא רק מחייב העסקת מומחים בתחומים השונים, אלא גם מרחבי אחסון ותצוגה נאותים (שבהם אף התקיימו סיורים מודרכים לחברי הכינוס) שיתאימו לכל סוג וסוג, דברים שאכן נעשו, תוך השנה ושיתוף פעולה של משפחת סאלס.

בניגוד ל"בית רוי ברבוזה", שנקנה על ידי הממשלה מידי המשפחה, הרי שהבית של בני משפחת סאלס, נשאר "בידי המשפחה" – גם כשהפך למוסד ציבורי. המשפחה תומכת במגוון הפעילויות המתקיימות בין כתליו, ומאפשרת את השינויים הנדרשים – הן לתצוגות והן לשימור ולאחסנה – כמתבקש ממבנה ביתי משנות ה-50 שהפך למוזיאון, תוך רגישות אקולוגית המאפיינת את העולם המוזיאלי הברזילאי, כפי שהוצג בכינוס, במאה ה-21. כך בו זמנית נותר הבית על כנו, על סממניו הארכיטקטוניים, המשמרים את מורשת הבניה ה"מודרניסטית" תוך שהוא מתאים עצמו לדינמיזם של הפעילות הענפה בו ושל תכתיבי המציאות.

שתיים ממשותפות הכינוס ב"מכון מוריירה סאלס"

מההיצע הגדול של ההרצאות והמפגשים שהתקיימו במהלך הכנס של איקום בריו דה ז'נירו שעמד תחת הכותרת: **מוזיאון (זכרון + יצירתיות) = שינוי חברתי** – בחרתי להציג ולדון במספר דוגמאות יציגות – שכל אחת מהן, בדרכה שלה עונה לנושא העל. "הבתים" והמוזיאונים השונים, בין אלו הקיימים או זה שבבניה, קשובים לזכרון ולמורשת העבר, באוספים, בארכיטקטורה ובטיפול בשניהם, כשביצירתיות רבה הם הופכים את מורשת העבר לרלוונטית כיום, כשהשילוב בין מכלול האלמנטים משיק לאינטגרטיביות חברתית. ברזיל, אולי בשל היותה אחת "הראות הירוקות" הגדולות בעולם (אזור האמזונס) שעומד בפני סכנות המאיימות עליו, רגישה מאוד לפן האקולוגי – של שימור כדור הארץ, דבר המוצא ביטוי משמעותי בטיפול במורשת המוזיאולית שלו, כפי שעלה בדיוני הכינוס.

הדינמיזם המוזיאלי, בין והוא פרי של יוזמה פרטית (קרן רוברטו מריניו, "בית מוריירה סאלס"), ובין אם הוא ביוזמה ציבורית, מוצא ביטוי בשטח, כשמוזיאונים ייחודיים קמים ועומדים לקום בקרוב, כשכל אחד מהם בעל תחום ענין שונה אך מביא בשורה אחת: הרגישות לעולם הסובב אותנו – מבחינה חברתית ואקולוגית כאחד הוא המפתח לצמיחה ולבנית חברה שעיניה אינן נשואות רק לגירוי העתיד אלא משכילה לכלול בהוויה שלה מסורת עשירה ומרתקת, המוצגת בכלים עדכניים ונכונים למאה הנוכחית.

מוזיאון הדימוי והצליל,
קופבנה, ריו דה ז'נירו